

**« Αλθαία και Μελέαγρος » (Ον. Met. 8.445-546)
Αναβίωση του αρχαίου μουσικο-χορευτικού είδους του παντομίμου
– μια πρώτη προσέγγιση –**

Φιλοσοφική Σχολή ΕΚΠΑ-Μουσείο Αρχαιολογίας & Ιστορίας της Τέχνης-Αίθουσα εκμαγείων

Παρασκευή 2 Ιουνίου 2023, ώρα 13:15

Paris-Musée du Louvre, σαρκοφάγος, περ. 190 μΧ (λεπτομέρεια). Η Αλθαία παραδίδει τη δάδα στις φλόγες

Κείμενα-μελοποίηση-ενοργάνωση-τραγούδι:

Στέλιος Ψαρουδάκης (Αναπλ. Καθ. Τμήμα Μουσικών Σπουδών ΕΚΠΑ)

Χορογραφία-όρχηση-προσωπεία: **Ανδριάνα Παπανικολάου**

Μουσικοί: **Σπύρος Ζαμπέλης & Χρήστος Σπυρόπουλος**

το σενάριο στηριγμένο στον μύθο της Αλθαίας στην εκδοχή του
Publius Ovidius Naso (43 πΧ-17/18 μΧ), *Metamorphoses* 8.445-546

Σύνοψη

Ο βασιλιάς της Καλυδώνας Οινεύς θυσιάζει σ' όλους τους θεούς. Ξεχνά όμως να θυσιάσει στην Άρτεμη. Η θεά οργίζεται και στέλνει εναντίον των Καλυδωνίων έναν φοβερό κάπρο, ο οποίος προκαλεί καταστροφές.

Πάνε μόλις επτά μέρες που η σύζυγος του βασιλιά Οινέα, Αλθαία, έχει φέρει στον κόσμο τον γιο τους, Μελέαγρο. Φτάνουν οι Μοίρες, που στρίβουν το νήμα της ζωής στα δάχτυλά τους, για να προφητέψουν το μέλλον του. Βάζουν φωτιά σ' ένα ξύλο που βρίσκουν στον χώρο και δίνουν στο νεογέννητο τόση ζωή, όση του ξύλου που φλέγεται. Μόλις φεύγουν οι Μοίρες, αρπάζει η Αλθαία το φλεγόμενο ξύλο, το σβήνει στο νερό και το φυλάει σε μέρος κρυφό, για να προστατέψει τη ζωή του παιδιού της.

Έχουν περάσει δέκα πέντε χρόνια. Ο Μελέαγρος έχει πια μεγαλώσει και αναλαμβάνει, μαζί με άλλους ήρωες, να εξοντώσει τον άγριο κάπρο που λυμαίνεται τη χώρα. Έχουν αποφασίσει μεταξύ τους οι κυνηγοί, ότι όποιος πρώτος χτυπήσει το θηρίο, θα λάβει ως έπαθλο το κεφάλι και το δέρμα του. Πρώτη πλήγωσε το ζώο στο πίσω μέρος η Αταλάντη. Δεύτερο πλήγμα έδωσε από μπροστά ο Αμφιάραος, ενώ το τελειωτικό χτύπημα, στα πλευρά, έδωσε ο Μελέαγρος με το ακόντιό του. Πήγε, λοιπόν, σε κείνον το έπαθλο. Όμως, επειδή πρώτη είχε καταφέρει χτύπημα η Αταλάντη, ο Μελέαγρος θεώρησε σωστό να δοθεί σε κείνην το έπαθλο. Τότε η Άρτεμη σπέρνει διχογνωμία ανάμεσα στους κυνηγούς – ποιος πράγματι το δικαιούται... Στη συμπλοκή που ακολουθεί, ο Μελέαγρος σκοτώνει τους αδερφούς της μητέρας του Αλθαίας, τους θείους του Τοξέα και Πλέξιππο.

Η Αλθαία μαθαίνει για τη νίκη του γιου της και, ντυμένη στα χρυσά, φέρνει δώρα στους βωμούς των θεών. Πάνω στη γιορτή, βλέπει να μεταφέρονται νεκροί οι αδελφοί της. Σπαράζει στη θωριά τους, χτυπά το στήθος και αλλάζει τα χρυσά ρούχα με μαύρα. Πολύ σύντομα θα μάθει τον δράστη του φόνου: δεν είναι άλλος από τον γιο της, Μελέαγρο, ο οποίος, πάνω στη διαμάχη για το έπαθλο, σκότωσε τους θείους του. Τότε, ο θρήνος της Αλθαίας μετατρέπεται σε πόθο για εκδίκηση. Ο θυμός της είναι ασυγκράτητος, η οργή της χωρίς όρια. Τρικυμία επικρατεί στο μυαλό της: νιώθει απερίγραπτη θλίψη για τ' αδέρφια της και οργίζεται εναντίον του γιου της. Η ψυχή της παλινδρομεί ανάμεσα στα δύο ακραία συναισθήματα. Διατάζει τους υπηρέτες να φέρουν προσανάματα, ν' ανάψουν την πυρά. Φέρνει από την κρυψώνα το ξύλο που με τόση φροντίδα είχε φυλάξει και ετοιμάζεται να το ρίξει στη φωτιά. Τέσσερις φορές κατευθύνεται προς το κιβώτιο να πάρει το ξύλο να του βάλει φωτιά να καεί, για να πεθάνει ο γιος της Μελέαγρος, τέσσερις φορές κάνει πίσω, καθώς δεν αντέχει στη σκέψη ότι θα θανατώσει η ίδια το παιδί της. Τα μάγουλά της χλωμιάζουν από φόβο για την επικείμενη ασέβειά της, τα μάτια της φλογίζονται απ' την οργή. Μια τη βλέπεις απειλητική κι έτοιμη για πράξη ανελέητη, και μια τη λυπάσαι στη θλιβερή της μοίρα. Όμως, στο τέλος, επικρατεί η αδερφική αγάπη: η Αλθαία ρίχνει το ξύλο στη φωτιά, που καίγεται ολοσχερώς. Με μαγικό τρόπο η Μελέαγρος που βρίσκεται μακριά σβήνει και χάνεται. Η Αλθαία έχει πάρει την εκδίκησή της για τον φόνο των αδερφών της.

Όλη η Καλυδώνα θρηνεί. Γέροι, νέοι, κοινοί κι ευγενείς, θρηνούν. Κι οι γυναίκες στηθοδέρνονται και τραβούν τα μαλλιά τους. Ο πατέρας Οινεύς ρίχνεται απελπισμένος στο έδαφος: τα λευκά του μαλλιά σέρνονται στη σκόνη. Και στο αποκορύφωμα του στεναγμού, η Αλθαία μπήγει μαχαίρι στην καρδιά της. Απαρηγόρητες οι τέσσερις αδερφές του Μελέαγρου, Γόργη, Δηιάνειρα, Ευρυμήδη και Μελανίππη για τον θάνατο του αδερφού τους, τον θρηνούν κι αυτές σπαρακτικά. Αγκαλιάζουν το σώμα του και με πάθος το φιλούν, πριν αυτό παραδοθεί στις φλόγες. Κι όταν πια δεν μένει παρά μόνο στάχτη, τη μαζεύουν και τη ρίχνουν στα στήθη τους και, πεσμένες πάνω στον τάφο του, χύνουν δάκρυα στ' όνομα του αδερφού τους, χαραγμένο στην ταφόπλακα.

Βλέποντας η Άρτεμη τον σπαραγμό των κοριτσιών, τις συμπονά και από οίκτο μεταμορφώνει την Ευρυμήδη και την Μελανίππη σε πουλιά («Μελεαγρίδες όρνιθες») και τις στέλνει ψηλά στον αιθέρα.

Βιβλιογραφία

Alonso Fernández, Z. (2020), “Roman Dance”, in Lynch, T. and Rocconi, E. (eds), *A Companion to Ancient Greek and Roman Music* (Blackwell companions to the ancient world), Hoboken: Wiley, 173-185.

Dupont, Fl. (2007²), “Η παντομίμα: ένας τραγικός χορός”, στο Dupont, Fl. *Η αυτοκρατορία του ηθοποιού. Το θέατρο στην αρχαία Ρώμη*, μτφρ, βιβλιογρ. Σ. Γεωργακοπούλου, Αθήνα: ΜΙΕΤ [= *L'acteur-roi ou le théâtre dans la Rome antique*, Paris, Les Belles Lettres, 1985].

Ingleheart, J. (2008). “*Et mea sunt populo saltata poemata saepe (Tristia 2.519): Ovid and the Pantomime*” in Hall, E. and Wyles, R. (eds), *New Directions in ancient pantomime*, Oxford: Oxford University Press, 198-217.

Lada-Richards, I. (2013), “*Mutata corpora: Ovid’s Changing Forms and the Metamorphic Bodies of Pantomime Dancing*”, *TAPhA* 143, 105-152.

Moore, T. J. (2020), “Music in Roman Drama”, in Lynch, T. and Rocconi, E. (eds), *A Companion to Ancient Greek and Roman Music* (Blackwell companions to the ancient world), Hoboken: Wiley, 145-159.

Schlapbach, K. (2022), *Aspects of Roman dance culture: religious cults, theatrical entertainments, metaphorical appropriations*. Potsdamer Altertumswissenschaftliche Beiträge, 80. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Toepfer, K. (2019), *Pantomime: The History and Metamorphosis of a Theatrical Ideology. The Shift from Dance to Pantomime*, Vosuri Media, San Francisco.

*Ελληνικές μεταφράσεις του 8^{ου} βιβλίου των Μεταμορφώσεων του Οβιδίου
(επεισόδιο Αλθαίας και Μελέαγρου)*

Μαντζίλας, Δ. (1994), *Ovidius Metamorphoses VIII*, μετάφραση (PDF στο Academia.edu)

Τσοχαλής, Θ. (2009), *Οβιδίου Μεταμορφώσεις, με έμμετρη απόδοση στη νέα ελληνικά*, Αθήνα.

Στο πλαίσιο της ημερίδας-εργαστηρίου

molli ab arte:

ερμηνευτικές και επιτελεστικές προτάσεις για τον αρχαίο μίμο και τον παντόμιμο

των μεταπτυχιακών προγραμμάτων:

ΚΛΑΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ - ΔΕΞΙΠΠΟΣ

(Τμήμα Φιλολογίας ΕΚΠΑ - Καθ. Σοφία Γεωργακοπούλου)

&

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΟΥ

(Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Πανεπιστημίου Πατρών –

Αναπλ. Καθ. Άγις Μαρίνης, Καθ. Σταύρος Τσιτσιρίδης)

